

Ramazan orucu kimlere farzdır?

Soru: Ramazan orucu kimlere farzdır?

Kısa Fetva

Ramazan orucu, Müslüman olup akıl-bâliğ olan kişilere farzdır. Dârû'l-harpte yaşayıp Müslüman olan kişiler orucun farziyetini öğreninceye kadar bu ibadetle mükellef değildir. Ancak dârû'l-İslam'da Müslüman olan birisi için Ramazan orucunun farz olduğunu bilmemek özür değildir. Dolayısıyla bu şartları taşımadığından oruç tutmayan bir kişinin sonradan bunları kaza etmesi gerekmez.

Detaylı Fetva

İslam'ın beş esas ibadetinden biri olan Ramazan orucu mükellef olma şartlarını taşıyan herkese farzdır. Allah Teâla “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı.”¹ buyurarak orucun Müminlere farz olduğunu bildirmektedir. Ayet-i kerimedeki “كُتِبَ / yazıldı” ifadesi “farz kılındı” manasında kullanılmıştır.² Allah Rasûlü ﷺ de “İslam beş temel üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka bir ilah olmadığına ve Muhammed’in onun elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Ramazan orucunu tutmak ve Hacc’a gitmek.”³ buyurarak Ramazan orucunun İslam’ın beş esasından biri olduğunu ifade etmiştir.

İslam’da kişinin mükellef(sorumlu) olmasının ise dört şartı vardır. Vücup şartları olarak isimlendirilen ve kişinin Ramazan orucuyla mükellef olması için de gerekli olan bu şartlar şunlardır:⁴

1. İslam: Kişinin oruçla yükümlü olması için evvela Müslüman olması gerekir. Gayri müslimlerin ibadetlerle yükümlü olup olmadığı noktasında ihtilaf bulunsa da sahih olan görüşe göre ibadetlerle sorumlu olmak için evvela iman etme yükümlülüğü vardır.⁵ Allah Rasûlü’nün ﷺ Muaz b. Cebel’i Yemen’e gönderirken ona söylemiş olduğu, “Sen Ehl-i Kitap olan bir kavme davetçi olarak gidiyorsun. Oraya vardığın zaman onları Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim Allah’ın elçisi olduğuma şehadet etmeye davet et. Bu konuda sana itaat ederlerse Allah Teâla’nın sabah ve akşam olmak üzere onlara beş vakit namazı farz kıldığını haber ver. Bu konuda da sana itaat ederlerse Allah Teâla’nın onlara zenginlerden alınıp fakirlere verilen bir sadakayı(zekat) emrettiğini haber ver.”⁶ ifadesi gayri müslimlerin ibadetlerden önce imanla mükellef olduğunu açıkça göstermektedir.

2. Akıl: Bir Müslümanın ibadetlerle mükellef olması için gerekli olan şartlardan biri de akıldır. Zira kişi akıl sayesinde Allah Teâla'nın kendisine olan emir ve nehiylerini anlayıp idrak edebilir. Allah Rasûlü ﷺ “Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: Uyanana kadar uyuyan kişiden, ihtilam olana kadar küçük çocuktan, akledene kadar mecnundan.”⁷ buyurarak kişinin dini açıdan sorumlu olması için akledebilmesi gerektiğine işaret etmiştir.
3. Bülûğ: Bülûğ çağına erişmek de mükellef olmanın şartlarından biridir. Çünkü bülûğ aklın kemaline işaret eden bir alamettir. Esasında kişi bülûğdan dolayı değil, akli kemale ulaştığından sorumlu olur. Ancak akıl bâtınî bir hususiyet olup zahiren bilinmesi mümkün olmadığından aklın ortaya çıkma sebebi olan bülûğ çağına ulaşma hali aklın yerine teklif alameti kılınmış ve kişinin mükellef olması noktasında muteber kabul edilmiştir. Yukarıda zikredilen hadis-i şerifteki ‘...ihtilam oluncaya kadar küçük çocuktan...’⁸ ifadesi de bülûğ çağından önce kişinin mükellef olmayacağını ifade etmektedir.
4. Dârü’l-harpte bulunan kişinin sorumlu olması için mükellef olduğu ibadetlerin farziyetini bilmesi şarttır. Zira darû’l-harpte kişi Müslüman olsa dahi yapması gereken vazifeleri bilmeme durumu olabilir. Bilmediği bir şey sebebiyle kişiyi sorumlu tutmak da mümkün değildir. Ancak darû’l-İslam’da namaz ve oruç gibi İslam’ın en açık alametleri kimseye gizli olmayacağından orada bu konuda cehalet mazeret kabul edilmez.⁹

Zikredilen şartlardan herhangi birini taşımayan çocuk, akıl hastası, gayri müslim ve darû’l-harpte Müslüman olduğu halde üzerine farz olan sorumlulukları bilmeyen kişi oruçla mükellef değildir. Dolayısıyla bu hallerde tutmadığı oruçları daha sonradan şartlar tahakkuk ettiği vakitte kaza etmesi gerekmez. Bununla birlikte her ne kadar bülûğ çağına ermeyen çocuk mükellef olmasa da ibadetlere alıştırmak için güç yetiren çocuklara oruç tutturmak gerekir. Nitekim Allah Rasûlü ﷺ namaz hakkında “Yedi yaşına geldiklerinde çocuklarınıza namazı emredin.”^[10] buyurmaktadır.

1. Bakara 2/183. “يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ”

2. Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Medârikü't-tenzîl ve haqâ'iku't-te'vîl* (Beyrut: Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, 1998), 1/158.

3. Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-şâhîh* (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2008), “İman”, 3. “بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى تَحْمِيسِ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَقَامُ الصَّلَاةَ وَأَتَاءُ الزَّكَاةَ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَحُجُّ الْبَيْتِ”

4. Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl ed-Dûkâtî et-Tahtâvî, *Hâşiye 'alâ Merâkı'l-felâh* (İstanbul: Daru'l-Hanefiyye, 2018), 2/481.

5. Ahmed b. Ebî Saîd b. Abdillâh (Ubeydillâh) el-Leknevî Molla Cîven, *Nûru'l-envâr* (Karaçi: el-Büşra, 2021), 195-196.

6. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâhîh* (Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye, 1432), “Zekat”, 1. “ادْعُهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِبُهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ اقْتَرَضَ عَلَيْهِمْ نَحْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ، فَإِنْ ادْعَوْهُمْ إِلَى شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذَلِكَ فَأَعْلِبُهُمْ أَنَّ اللَّهَ اقْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةَ فِي أَمْوَالِهِمْ ، تَوَخَّذْ مِنْ أَغْنِيَاءِهِمْ وَتَرَدَّ عَلَى فَقَرَاءِهِمْ”

7. Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdfî, *Sünen-i Ebî Dâvûd* (Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1996), “Hudud”, 17. “رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَبْعَلَ”

8. Ebû Dâvûd, *Sünen*, “Hudud”, 17. “وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ”

9. Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseyînî ed-Dımaşkî İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-dürri'l-muhtâr* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2015), 3/384.
10. Ebû Dâvûd, *Sünen*, “Salat”, 26. “مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ”

